

BEHZADE SIBYAN MEKTEBÝ TARÝHÇESÝ

I. OSMANLI DEVRÝ SIBYAN MEKTEPLERÝ Sýbyan Arapça bir kelime olup Sabi (çocuk) kelimesinin çoðuludur. Sýbyan Mektebi çocuklar için açýlmýþ okul demektir. Sýbyan Mekteplerinin tarihçesi Osmanlý Devleti ile sýnýrlý deðildir. Okul mimarilerini Türklerin geliþtirildiði kabul edilse bile birçok eski uygarlýkta benzer iþlevi yerine getiren mekteplerin mevcudiyetine rastlanmýþtır. Özellikle Selçuklu döneminde Osmanlý döneminde benzer Sýbyan Mektebi modelleri sýkça gözlenmiþtir. Ýslam aleminde genellikle medrese eðitiminin bir baþlangýç olarak ortaya çýkmýþtır. Osmanlý devletinde kendisine uygun bir geliþme sahasý bulan vakýf sistemi birçok kurum etkilemiþ ve onlarý þekillendirmiþtir. Sýbyan Mektepleri de Fatih Sultan Mehmet dönemiyle Ýstanbul'a girmiþtir. Sýbyan Mekteplerine Fatih döneminde sadece yetim ve fakir çocuklarýnýn alýnmasý þart kabulmuþtur. Sýbyan Mekteplerinin ders programlarý baþlangýçta Kur'an okutmak ve namazla ilgili bilgilerin verilmesinden oluþmaktaydı. Daha sonralarý bu programlara yazý dersleri de konulmuþtur. Sýbyan Mekteplerinin öðretim elemanlarý bir hoca ve onun yardımcısý olan kalfadan oluþmaktaydı. Ayrýca bir temizlikçi hademe (Bevvab) ve bir Mubassýr (çocuklarý evine götürüp getiren ve kavga etmelerinin önüne geçen görevli) görev yapardı. Hoca ve kalfalar mahallenin en þerefli ve haysiyetli kípilerinden seçilirdi. Osmanlý Sýbyan mektebinde eðitim ve öðretimi veren kipi gücü yerinde, zekâca üstün yaþlýlardan seçilirdi. Bundaki gaye belli bir olgunluða eriþmiþ kípinin kültür birikimini çocuklara aktarýrken yaþlý getirdiði hissiyatýyla daha yakýn iliþkinin rahatlýkla kurulabilmesi idi. Bu psikoloji ve fizyoloji talebe ile çok daha iyi manevi irtibat saðlanmasýna imkân veriyordu. Böylelikle Sýbyan Mektebini bitiren talebe yaþýndan çok daha ileri bir olgunluk ve hayat bilgisi edinmiþ oluyordu. Sýbyan Mektebine baþlama yaþý 4 yýl, 4 ay, 4 gün idi. Osmanlý bu yaþ ölçüsünü uðurlu Mektebe baþlama merasimle olur, mezuniyette de merasim ve mevlit yapýlýrdý. Yedi yaþına gelene kadar mahallenin çocuklarý bu mektebe devam ederlerdi. Eðitime Kur'an öðrenmekle baþlanır, daha sonra yazý dersleri, aritmetik gibi dersler verilmeye baþlanýrdý. Okumayý ve çalýþmayý tepvik amacıyla çalýþkan öðrencilere cildi süslü cüz veya kitap hediye edilirdi. Müzi derslerinde ilahi okutulmasý adettendi. Sýbyan mekteplerinde ders programlarýnýn oluþmasýnda Ýslam kültürünün etkisi büyüktür. Kur'an öðrenmek eðitimin baþlangýç sayýlmýþtır. Osmanlý her türlü eðitim sarayda verilmekteydi. Saray, hükümet ve askerlik iþlerinde çalýþtırýlarak, tümemurlar sarayýn içinde eðitiliyordu. Saray dýþýnda eðitim alaný olarak sadece Sýbyan mektepleri ve Medreseler görülmektedir. Sýbyan mektepleri öðrenciyi herhangi bir mesleðe yönlendirmekten ziyade Kur'an ve temel eðitime yönelik bir sýnýrlý eðitim program içermektedir. Sýbyan Mektepleri mimari açıdan iki gruptan incelenebilir:

1-Külliye içinde yer alan Sýbyan mektepleri,

2-Mahalle içindeki tek yapılar. Bir külliye içinde yer alan Sýbyan mektepleri külliye fiziken tecrit edilmiþ, külliyein dýþ köþesinde sokaða açýlan dýþ bölümünde yer almaktadır. Bu planlamanýn asýl amacy çocuk gürültülerinden ana yapıyı korumak, medreselerdeki sükûnetli bir ortamın temini içindir. Mahalle içerisindeki tek yapılardan oluþan Sýbyan mektepleri ise genelde köþe yapılar ve merkezi yerde inþa edilmiþtir. Sýbyan mektepleri genelde iki katlý olarak inþa edilmiþ olup zemin katlarında dükkânlar yer almaktadır. Ahþap olan Sýbyan mekteplerinin alt katlarý çoðunlukla içinde akar çeþmeli taþlýk mahallerdi. Çocuklar kirlenen giyeceklerini ve ellerini burada temizlerdi. Böylece çocuklar ve kitaplar rutubetten korunmuþtur. Sýbyan mektepleri genelde tek dersliktir. Osmanlý Sýbyan mekteplerinde 30 civarında öðrenci okutulmakta idi. 30 sayýsý pedagogik açıdan ideal bir sayýdır. Mekteplerin ölçüsü genelde 6.50x6.50 m. veya 8.00x8.00 m. ölçülerindedir. Sýbyan mektepleri devirlerinin diðer toplumsal yapılarý ile kıyaslanýrsa ölçülerinde çocuk ölçeðine yaklaþma çabası sezilir. Derslikler genelde biçiminde þekillendirilmiþtir. Kare biçimi Osmanlý mimarisi ana elemanıdır. Osmanlý devletinde Sýbyan mektepleri Halk çocuklarýnýn devam ettiði bir eðitim kurumudur. Osmanlý Sýbyan mekteplerinin günümüzdeki karþýlýðý "okul" olarak deðil, "ders ünitesi" olarak algılanmalıdır. Eðitim alanındaki bu sosyalleþme hiçbir dönemde bu kadar olgunlaþmamýþtı. Fatih Sultan Mehmet ve çaðdaşlarý ve devlet ileri gelenleri içerisinde çok sayıda Sýbyan mektep yaptırmýþlardır. Muallim Cevdet Bey'in 1919 yýlında derlediði Sýbyan Mektepleri listesinde: Haným Sultan ve saraylý kadýnların vakfettiði mektep sayýsý 39 Hükümdar mektep sayýsý 39, Papaların vakfettiði mektep sayýsý 35 Esnaf ve aðalarýn vakfettiði mektep sayýsý 60 Bey ve Efendilere ait mektep sayýsý 42, olarak belirtilmiþtir. Cumhuriyet dönemine gelindiðinde 364 adet mektep tespit edilmiþtir. 1928 Yýlında Ýstanbul'da dördü yýkık, kýrký orijinal yapı uygun okul olarak kullanýlan, 314 mektep yapýsý bulunmakta idi.

II. BEHZADE SIBYAN MEKTEBÝ VE VAKFİMİZA TAHSÝSÝ Ýstanbul ili, Eminönü ilçesi, Kalenderhane Mahallesi Dede Efendi sokakla Ýmaret Caddesinin birleþtiði köpde yer alan ve tapununun 653

ada, 9 parsel numarasında kayıtlı Behzade Sıbyan Mektebi 1548 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Mektep Mimar Sinan eseridir. Osmanlı Döneminde Sıbyan Mektebi olarak kullanılan yapı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ilkokul olarak hizmet vermiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan mektebin vakıf amaçları doğrultusunda kullanılmak ve restorasyonunun vakıf tarafından yapılması amacıyla Siyasal Vakıf'na tahsisi yönünde ilk müracaat 18.01.1994 tarihinde yapılmış, ancak vaki müracaat uygun görülmemiştir. Daha sonra 19.06.1996 Tarihinde tekrar müracaatta bulunulmuş, mezkûr müracaat Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 14.10.1996 tarih ve 16/4 sayılı yazılılarıyla uygun görülmüştür. Bu aşamada halde olan yapının restorasyon ve rolöve projelerinin hazırlanması ve işgalden korunması için mektep 20.12.1996 tarihinde vakfımıza teslim edilmiştir. Hazırlanan projeler İstanbul 1 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 04.02.1998 tarih ve 548/9229 sayılı kararı ile onaylanmış, vakıflar İstanbul Bölge Müdürlüğü'nün 17.03.1998 tarih ve 3 sayılı yazısı ile nihai karar alınması için Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. Vakıflar Müdürlüğü de 06.05.1998 tarih ve 9374 sayılı yazı ile onay ve restorasyonun yapılması ve vakıf amaçları doğrultusunda kullanılmasını şartı ile vakfımıza tahsis etmiştir. Proje çerçevesinde restorasyon çalışmaları 1999 yılında tamamlanmış ve vakıf genel merkezimiz çalışmalarını bu bir sürdürmeye başlamıştır. Daha sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 02.08.2007 tarih ve 2043 sayılı yazısı ile tahsis süresi 10 yıl daha uzatılmıştır.

FOTODRAF GALERİSİ